



Un paisatge trencat

Quim Aranda



"Durante años hemos conocido la epopeya del hombre suburbial y la poesía del miserable confeccionadas por privilegiados de la fortuna". Són paraules de *¡Dios, la que se armó!* (1964), que a la ficció pronuncia el dramaturg Àngel Carmona, convertit en personatge per Francesc Candel. Carmona, en realitat, les havia dit tot just aparèixer, el novembre del 1957 –fa mig segle–, la segona novel·la del Paco, *Donde la ciudad cambia su nombre*. Publicada per un home clau de l'edició d'aquell moment, Josep Janés, va consagrar l'autor con una veu singular en la novel·la sorgida durant la dictadura.

Amb paraules i codis d'un món que coneixia de primera mà, la seva literatura complementava la dels altres representants del realisme social, potser més

polititzats que ell mateix –no pas pel grau de compromís, sinó per la pertinència al PCE–, però que, ai las!, sovint o sempre pertanyien a la classe social privilegiada per la fortuna.

La veu de Candel, doncs, es rebel·la contra l'*statu quo*, social i cultural, una denúncia que palesava abans de *Donde la ciudad cambia su nombre* amb la primera obra, *Hay una juventud que aguarda* (1956), molt autobiogràfica.

Des dels inicis, la seva literatura s'ocupa de l'entorn i la gent que coneix, del barri en què ha crescut, que no és altre que el del Port (Zona Franca) i el de les Cases Barates, construïdes el 1929 i destruïdes el 1996. Un fet porta a l'altre i, un llibre, fonamental per moltes raons, fa que des que es posa a la venda (març de 1964), al seu autor se li pengi una etiqueta –"el sambenito de lo social", en paraules seves– de la qual no es deslliurarà mai. Una etiqueta, de fet, que ja duia a l'esquena. Parlo de *Los otros catalanes*, la ver-

só catalana del qual, en traducció de Ramon Folch i Camarasa, s'edita abans que l'original (1965).

Per moltes raons estimo aquest llibre. És una crònica excepcional d'una època molt concreta de Barcelona, els primers 60, i també un manual d'història de com la Barcelona –i la Catalunya– actual es va anar fent en els darrers trenta, quaranta anys, amb la col·laboració dels immigrants, sí, i de veus com les de Candel, que va saber establir el pont d'unió entre tots els catalans, els

La literatura de Candel encara és vigent, moralment vigent

uns i els altres. Un ideari entès molt bé per Jordi Pujol, no en va patró de la Fundació Francesc Candel.

Fa pocs anys vaig tornar a llegir *Els altres catalans* després de vint anys sense fer-ho. Continua sent un document de primer ordre i una lectura apassionant i a voltes divertida, tendra i colpidora. Caldria fer-ne l'edició crítica ara, amb mapes i fotos, entre altres raons perquè molts dels llocs de què parla Candel han desaparegut.

Quasi com en el títol de la seva novel·la *Han matado un hombre, han roto un paisaje*, els paisatges de Candel han estat trencats. Calia fer-ho per raons higièniques, però la ciutat marginal, aquella on començava una d'un altre nom, existeix, potser més enllà: la misèria no desapareix mai, es trasllada; la immigració no s'atura, canvia el país de procedència, la llengua dels immigrants, els costums, la religió...

També per aquesta raó la literatura de Candel –en vida del qual ja ha travessat pel

purgatori a què tot autor és condemnat en morir– és vigent; moralment vigent.

Cal llegir-lo o rellegir-lo com un clàssic. Com es pot llegir *La busca*, de Baroja, o les altres novel·les de *La trilogía de la vida*. Un Baroja, per cert, que ell s'estimava molt; un autor que, en llegir Candel, ressona en moltes de les seves pàgines. Com també noms de més volada, el *Lear*, de Shakespeare, en escenes com l'enterrament de l'oncle Serralto a *Donde la ciudad cambia su nombre*.

La literatura i el periodisme del Paco recupera per sempre els paisatges trencats de la Zona Franca; salvats de la destrucció per un clàssic, per un dels seus veïns més excepcionals.

